

# A szövetkezeti gazdálkodás elkötelezettje

A Győrtől keletre, mintegy 14 km-re található Bőny 2400 lelkes község, amelyen négy számjegyű út vezet keresztül Bábolna irányába. Ez sok mindent megmagyaráz, hiszen talán éppen emiatt fejlődik itt minden lassabban; nincs kellő átmenő forgalom, nincsen egy vendégváró étterem, és nem találnak ide a turisták sem. A győriek ezért Bőnyt agglomerációs településként tartják számon, hiszen sokan költöztek már ide a nagyvárosból, hogy élvezzék a vidéki életet.

Minderről **Bóhm Csaba** (57), a Bőnyi Mezőgazdasági és Szolgáltató Szövetkezet elnöke tájékoztat, aki a közelmúltban két ciklusban is – másodállásban – a falu polgármestere volt. A szövetkezet tulajdonában lévő, és irodaházként funkcionáló felújított Mihályfy-kúria ódon falai között beszélgetünk életpályája alakulásáról, a szövetkezeti mozgalomról, magánéletéről, és mindketten úgy érezzük, hogy napokra lenne szükség, hogy a végére érjünk a mondandónknak. Így van ez, amikor pályatársak, korcsoportos szakmabeliek és óvári gazdászok találkoznak...

## Városi gyerek volt

Bóhm Csaba Győrben született, a város patinás nádorvárosi részében gyerekeskedett, és járt a lakóhelye szerinti zenei általános iskolába. Aztán az országosan is jó nevű Révai Miklós gimnáziumban fizika tagozaton folytatta tanulmányait, ahova egy tanulmányi verseny helyezettejként felvételi nélkül sikerült bejutnia. Reál-érdeklődése mellett nagyon szerette a növényeket, hobbiként üvegházakat épített, virágokkal foglalkozott, és amikor pályaválasztásra került sor, akkor az agráregyetemet jelölte meg. Önállóan döntött, nem befolyásolta sem rézműves édesapja, sem varrónő édesanyja, akik négy gyereket neveltek.

A sikeres felvételi után letöltötte az „előfelvételsek” kilenc hónapos katonai szolgálatát Hódmezővásárhelyen, aztán kezdődhetett az élményekben gazdag óvári gazdászélet.

A 60 fős évfolyam hangulata, közösségi élete, a város atmoszférája máig emlékezetes maradt számára, és minden végzős azonnal el is tudott helyezkedni, szinte elképzelése szerint. Bóhm Csaba nem volt nagyigényű: azt tervezte, hogy Győrhöz közeli mezőgazdasági üzembe kerül, és ennek megfelelően kereste a helyét a diploma átvétele után, 1980 nyarán. Bőnyben –

akkor Bőnyrétafalp volt a falu neve – talált agrármérnöki állást, ahol fogadták is. Ma is nagy szeretettel emlékszik vissza az akkori tsz-elnök Vinkovics Géza bácsi útmutatásaira, szakmai tanácsaira, segítőkészségére. Bőnyben a szakmai körökben valóságos ikonná vált az idős mezőgazdász, akinek tanításait ma is hasznosítják, bölcsességét, ötletkészségét felidézik. Semmire nem mondta, hogy nem sikerült, inkább a tapasztalatszerzés jelentőségét hangsúlyozta balsiker esetén is.



**Bóhm Csaba: Biztató az őszi búza állapota**

Bőnyben, az átalakulások, az át-szervezések, a leépítések, a profiltisztítások ellenére a mai napig megmaradt a szövetkezet. Hogy ez így alakult, abban Bóhm Csaba oroszlanrészt vállalt. Az 1980-as érkezésétől kezdve folyamatosan itt dolgozik, más-más munkakörökben, ahogy mondani szokták, végigjárta az utat a gyakornokságtól az elnöki szélig, és tetszett neki a szövetkezeti berendezkedés...

## 34 évesen lett elnök

Bőnyben 2400 ha-on folyt a gazdálkodás; mellette ott volt a már akkor bérbe adott sertéságazat, és egy közel 300 tehenes szarvasmarha-ágazat. Akkoriban a mezőgazdaság mellé, ahol lehetett, melléküzemágakat szerveztek,

ami egy nagy iparváros – mint Győr – mellett szinte természetes volt. A bér-színvonal-gazdálkodás is megkövetelte ezt a „lépést” a tsz-vezetőktől, hiszen akkor tudták a szakembereiket jól megfizetni, ha nagy létszámmal dolgozott a gazdaság, sok embernek tudott munkát adni. Ennek megfelelően aztán 50 asszony olyan cégeknek végzett varrodai munkát, mint a Glovita, vagy utána a Győri Textil.

Ahogy az ipari üzemek termelése csökkenni kezdett, úgy épült le, majd szűnt meg a bérmunka is. Emellett azonban még egy 15 fős lakatosüzemük is működött, amely a Tungstramnak dolgozott, egy 30 fős forrasztóüzem pedig az Elzettnek készített forrasztott lakkos kannákat, célmunkaként.

1980-tól két elnököt is nyugdíjaztak, amikor aztán 1989-ben a tagság kinyilvánította, hogy helyi elnököt követelnek, olyat, akit ismernek, aki már megmértetett, és szakemberként teljes mellszélességben képviseli a tagság érdekeit. Bóhm Csabára esett a választás, aki 34 évesen elvállalta a szövetkezet vezetését. Ekkorra alakult ki egy nagyon jól integrált háztáji gazdaság a faluban,

amit tovább kellett vinni. A nagyüzem megteremtette a lehetőségét annak, hogy a tagság szervezeten paradi-csom, spenót, kapor, karfiol, burgonya, csemegekukorica, sőt hibridkukorica termesztésébe kezdhesse, biztos piaci háttér mellett. Ebben az időszakban látványosan gyarapodott a falu, számos új ház épült, sorba vették a gépkocsikat, és látszott, hogy anyagi biztonságban élnek az emberek – persze jelentős mennyiségű, jól szervezett munka árán. Mert a zöldségtermesztés mellett az állattenyésztés is szervezeten folyt, a sertésbérhízalással az élen, amelynek keretében malacot helyeztek ki, takarmányt szállítottak házhoz a vállalkozó kedvűeknek. Hasonlóan ehhez tehén-, vemhesüsző- és növendékkihelyezés is volt, szervezett

tejbegyűjtéssel, hízlalással. Pezsgett az élet a faluban, szorgalmasan dolgoztak az emberek a közösben és a háztájiban, mert értelmét látták – meséli Bóhm Csaba az alig húsz évvel ezelőtti sikersztorit. Nem volt egyszerű feladat átvenni egy ilyen erős és nagy szövetkezetet, hiszen az emberek – nem kevesebb, mint 300 foglalkoztatott volt – azt várták, hogy a gazdasági pezsgést fenntartsák, a relatív jólétet konzerválják. 1992-ig lehetett tartani Bőnyben ezeket az elégedettséget jelentő állapotokat, aztán elindult a lavina, csakúgy, mint az országban mindenhol. A felelősség ebben az ügyben nem volt számon kérhető a tsz elnökén, hiszen nem rajta múltak ezek a dolgok; persze ezt nem feltétlenül értették meg az emberek...

### **Leépítés – egzisztenciavesztés nélkül**

A szövetkezet vezetésének és természetesen az elnöknek nem lehetett más feladata a nehéz időszakban, mint tompítani az elkeseredettséget, az emberek életszínvonal-csökkenését. A szövetkezetben csak az alaptevékenység maradhatott meg, hiszen a mellék-



***Van még bőven eladásra váró kukorica***

üzemági tevékenység teljesen leépült 1993-ig. Az 1992-es szövetkezeti törvény hatására még annak az évnek a decemberében megtörtént az átalakulás, és a szövetkezet azóta is az akkor kialakított formában működik. 1993-ban történtek a kiválások, ami nagyon nehéz és bizonytalan időszak volt, különösen amiatt, hogy a saját erőből felépített és éppen korszerűsített szarvasmarhatelep is erre a sorsra jutott. Nehéz volt ezt elnökként feldolgozni, de minden rosszban van valami jó is – mondta volna erre Vinkovics Géza bácsi –, mert ez 150 tagot elvitt, akik lefedték üzletrészükkkel a kiválást. Ez tette lehetővé, hogy a megmaradt tagság csak a növénytermesztési ágazatra

támaszkodva életben tudott maradni. Persze ekkor az 1800 ha területen fokozott figyelemmel kellett dolgozni, és ameddig lehetett, a háztáji integrációt fenn kellett tartani. Az akkor még működő győri Arvit Hűtőház ehhez nagy lehetőséget kínált, hiszen az egyik legnagyobb beszállítója volt a bőnyi szövetkezet. Családok sora végezte örömmel a cseppet sem kényelmes, de jövedelmező munkát a szövetkezet szervezésében. Mindenki abban bízott, hogy ez a lehetőség még állandósul, és kiegészítő jövedelmet hoz, ám a Győri Hűtőház is megszűnt, majd az Óvári Konzervgyár is bezárt. Utóbbinál 15

(folytatás a 86. oldalon)

(folytatás a 85. oldalról)

millió kifizetése maradt el – és ezt nem is lehetett behajtani –, ami hatalmas összeg volt abban az időben.

## Átállás ipari növényekre

Ahogy zajlott az átalakulási folyamat, a megmaradt növénytermesztési ágazatban is változások következtek be. Az állattenyésztés kiválása miatt takarmánytermő területek szabadultak fel, így át kellett szervezni a vetés-szerkezetet. A háztáji lassú leépülése, területcsökkenése is egyre inkább megkövetelte az ipari növények arányának ésszerű növelését, azok optimális technológiájának kidolgozását, annak érdekében, hogy minél nagyobb nyereségszinten lehessen termelni. A szántóföldi zöldségtermesztéssel – a székesfehérvári hűtőházi kapcsolatnak köszönhetően – teljesen nem hagytak fel, hiszen ma is folyik csemegekukorica- és zöldborsótermelés. Ez a vetésváltás szempontjából még kedvező is, hiszen a nagy területen termelt kukorica és kalászos elővetemény kérdését részben megoldják. Emellett változatlanul van 100 ha cukorrépa, annak ellenére, hogy az összes korábbi fogadó gyár bezárt a környéken. Ezeket a lehetőségeket szakmai szempontból mérlegelni kellett, és dönteni a fontos növények megtartásában. Nem mindegy, hogy a „helyes gazdálkodási gyakorlatnak” hogyan tud megfelelni egy szakember, hogy a talajok termőképességének fenntartása érdekében megtesze-e mindent, és megalapozza-e a jövőt.

– Mert ez itt a tét, hiszen 5-10-20 év múlva is termelni kell, a következő generációnak át kell adni a földet, és el kell vele számolni – mondja Böhm Csaba. Ugyanígy el kell számolni a szövetkezettel is, amelyet már 23 éve vezet, és tiszta lelkiismerettel gondol vissza minden intézkedésére. A jelenleg művelt mintegy 1600 ha-on éppen ezért nagyon felelős növénytermesztői munka folyik, amelynek szervezése természetesen a szakember kollégák és minden szövetkezeti dolgozó munkáját dicséri. Emellett még 400 ha terület in-

tegrációja is folyik, ami szintén felelős szakmai munkát igényel.

## Nyugodt munkakörnyezetben

Bönyben tehát átalakult és megmaradt a szövetkezet, aztán az elmúlt 15-20 évben a tulajdonosi-tagi létszám is lecsökkent. Ez úgy volt lehetséges, hogy a szövetkezet kifizette a kilépőknek az üzletrészeket, így különösebb sértődések nélkül le lehetett szűkíteni a tulajdonosi kört. A cél az volt, hogy ne legyen érdekellentét, mert más volt egy nyugdíjas és egy aktív tag érdeke. A maradék tagság megbecsüli a munkahelyét, a fizetések igazodnak a térségben jellemzőekhez, és a közel negyven dolgozó ezt el is fogadja.



**Böhm Csaba a soroló cukorrépa állapotát vizsgálja**

Böhm Csaba számára mindenképpen megnyugtató, hogy a megmaradt 15 tulajdonos elégedett a szövetkezet sorsának alakulásával, a mintegy 700 milliós vagyonnal, az általa képviselt vezetési szemlélettel, amelynek alapkonceptiója a fejlesztés. Természetesen az elmúlt tíz évben minden lehetséges fejlesztési támogatásban részt vett a szövetkezet. Ennek bizonyítéka a közelmúltban befejezett 110 milliós szárítóberuházás, vagy az éppen most folyó terménytároló-építés. Böhm Csaba egyetlen hátrányként azt említi, hogy jelenleg nincs állattenyésztés, és a változtatás érdekében még nyitott szemmel jár. Nem lehetetlen, hogy a közeljövőben ezt az ágazatot is megteremtik, de ehhez a földbérletek biztonságát újra mérlegelni kell. Azt is reméli, hogy a mezőgazdasági kormányzat

talán felülvizsgálja a földtulajdonlás, illetve a földvásárlás kérdését, és változtat a jelenlegi felemás helyzeten – az állattartással foglalkozó társaságok/szövetkezetek legális földtulajdonszerzése érdekében.

## Két ciklust polgármesterként is végigvitt

A legnehezebb időszak 1995-98 között volt, amikor a legtöbb bizonytalanság jellemezte a gazdaságot és egyben a szövetkezet életét is. Ekkor jött a falu részéről a felkérés, hogy induljon a polgármester-választáson, és vállalja el a tisztséget, ha megválasztják. Böhm Csaba nem utasította vissza a felkérést, de kikötötte, hogy csak másodállásban tudja elvállalni. Megválasztották, és két cikluson keresztül vitte a falu ügyeit, amellett, hogy a szövetkezet elnöki teendőit is ellátta. Nagyon komoly kihívás volt ez, és a nyolc év dupla idegi terhelése nem múlt el következmények nélkül. Tudomásul kellett venni, hogy a terhelés élettani szempontból is túlzott volt, de szerencsére mindent rendbe lehetett hozni, és a szakmai munka valóságos terápiának számított. Meggyőződéssel állítja, hogy egy 2300 lelkes falunak nem kell főállású polgármester, és ezt be is bizonyította, nem beszélve arról, hogy ebből mennyi közcélra használható megtakarítás származott. Ausztriában ez a gyakorlat – ahogyan ezt személyesen is megtapasztalta.

## A mezőgazdasági berendezkedésről

Magyarországon nagyon nehéz be láttatni egyes szektorok képviselőivel, hogy igenis egyaránt szükség van a nagyüzemre és a kisüzemekre, családi gazdaságokra. Felesleges azon vitázni, hogy melyik szektor eredményesebb, melyiknek járnak előjogok, stb. Egyetlen rendezőelvet kellene érvényesíteni, jelesül az üzemi méretek helyes arányának a beállítását. Böny község példáján bizonyítható, hogy a jól prosperáló szövetkezetnek meghatározó szerepe volt az erőteljes duzzadó háztáji kisgazdaságok megsegítésében, a csa-

(folytatás a 88. oldalon)

(folytatás a 86. oldalról)

ládok gyarapodásában. Szemléletes példa, hogy a faluban 40 tehén volt a házaknál a '90-es évek elején is, miközben a tsz tartotta fenn a gulyát, és az embere őrizte az állatokat. Ezek a fellillantott életképek persze nosztalgiázásnak tűnhetnek, de a működőképes gazdaságot jelentették, és ez nem is olyan régen a magyar valóság volt. Ma inkább a szakosodás felé megy a mezőgazdasági termelés, és vigyázni kell arra, hogy ne aprózza el magát az ember. A nosztalgia-gazdálkodást – ami természetesen jövedelemkiegészítő tevékenység ma is – azért Bönyben igénylik, hiszen most is van közösen vetett hagyma, burgonya, és ennek gesztusértékűen meg kell felelni.

Visszatérve a berendezkedésre: világgossá vált, hogy kisüzemi módszerekkel, kis területen nem érdemes gabonát termelni, ugyanakkor kapásokat, szántóföldi kertészeti növényeket lehet. Sőt, kell-kellene is, csak sajnálatos módon a feldolgozóipar közben kihátrált az országból.

### Szerencselovagok a pályán

Bóhm Csaba nincs az ellen, ha valaki mezőgazdasági végzettség nélkül, önképző módszerekkel kitanulva a szakmát kiváló teljesítményt nyújt, és megél a földjeiből. Ez azonban nagyon ritka, sokkal gyakoribb az, amikor valaki a földből vagy akár az állattartásból óriási hasznot remélve nagy indulótökével belevág a gazdálkodásba, aztán az ismerethiány miatt, elhanyagolva a földet vagy az állatokat, elbukik. A földdel – ami nemzeti kincs – mindenki szabadon gazdálkodhat, ha tanult szakmája ez, ha nem. A mezőgazdász nem orvos, nem tanár, nem építész, nem hivatásos fuvaros, amely szakmákat képesítés hiányában nem gyakorolhatja. Ezek mellett az agrárdiploma is ötéves felsőfokú képzés eredménye, és arra jogosít, hogy az ember ennek birtokában hozzáértő módon gazdálkodjon, földet műveljen, állatot tartson. Ugyanakkor az agrár szakmát szakképesítés nélkül is bárki gyakorolhatja, miközben a föld fontos termelőeszköz, amelyet ha valaki szakszerűtlenül művel, azzal elrontja, és akár húsz év is kell, amikorra helyrehozható a kultúrállapota, és visszaállítható a termőképessége. Ebben is lépni kellene valamit, ahogyan például



**Az épülő siktároló 3 500 tonna termény befogadására lesz alkalmas júliustól**

a növényvédőszer-felhasználásnál már szakember részvétele kötelező.

### Társak nélkül nem menne

A szövetkezeti munka a közösségről, érdekegyeztetésről, közös munkáról, arányos elosztásról és még sok minden másról szól. Következésképpen egy ember szerepe, akarata lehet ugyan főbb kérdésekben meghatározó, de társak nélkül, egyformán és együtt gondolkodó szakember kollégák nélkül aligha menne – mondja Bóhm Csaba.

Két embertípussal lehetett találkozni a zavaros kiválási időszakban: az egyik kimarkolta és elvitte a vélt vagy valós jussát, a másik higgadtan gondolkodva, a közösség erejét, akaratát figyelembe véve döntött a társas munkavégzés folytatása mellett. Utóbbiak a szövetkezeti forma mellett voksoltak, hittek a jövő közös alakításában, és most láthatják, hogy működik, sőt: jól működik. A nagyobb közösség előbb feldolgozza a kudarcot, a sikertelenséget, és aztán a sikereknek is jobban tud örülni. Bóhm Csaba szövetkezetpárti, és őt igazolják az eredmények, a folyamatban lévő fejlesztések, a szép kultúrállapotú földeken díszlő ipari növények; a magtárban még eladásra váró mintegy 3500 tonna kukorica, aminek az ára most látszólag nem is hiányzik, vagyis így tartalékot képez. Emellett kifizetnek egy évben 86 millió munkabért, a 30 milliós vonzataival, befizetnek 50 millió áfát, közel 6 millió iparüzési adót, és nem mellékesen a falu is a szövetkezethez fordul az ügyes-bajos dolgaival, aminek szintén jelentős anyagi segítség a végkimenetele.

Lehet, hogy a nem minden esetben tájékozott sajtóban az hírnek számít, hogy egy Sopron környékén gazdálkodó osztrák vállalkozó 1 milliót ad a falu ravatalozójához, de hol van ez az összeg ahhoz, amit egy magyar vállalko-

zás/szövetkezet fizet ki az éves nyereségéből hasonló, vagy még nemesebb célokra, illetve az államháztartás részére – számos ember foglalkoztatása mellett, a fent felsoroltak szerinti bontásban. Hol van egy ilyen hír mögött a szerző alapvető tájékozottsága, realitásérzéke, hiszen egy ilyen beszámoló nyilvánvalóan megtévesztő lehet az átlagember számára...

### Ha eljönnek a nyugdíjas évek

Bóhm Csaba egyelőre még nem gondolkodik a nyugdíjasévek alakulásáról, hiszen legkevesebb 7 évet kell még dolgoznia. Ameddig bizalmat kap, szívesen végzi az elnöki teendőket, hiszen élvezzi a gazdálkodást. Felesége, volt évfolyamtársa – Lenke asszony – szintén agrármérnök, ő is a szövetkezetben dolgozik, üzemgazdász feladatokat lát el.

Bóhm Csaba városi gyerekként állt mezőgazdasági pályára, de nem bánta meg. Ötvenéves korára vált biztossá, hogy nem akar nagyvárosban élni, ezért akkor építették fel megálmódott családi házukat Bönyben. Két gyermekük született, akik már lassan pályára állnak, de nem a mezőgazdaság vonzotta őket. Szilvia lányuk ipari környezetvédő szakon végzett Miskolcon, és doktorandusz, nem mellékesen második babával ajándékozza meg a boldog nagyszülőket. Fiuk, Zoltán a Műszaki Egyetem Közlekedésmérnöki karán végzett, és egy gyógyszer-kereskedelmi cég logisztikai osztályvezetőjeként dolgozik.

Bóhm Csaba természetesen – ha nem is gyakran, de – gondol a jövőre is, ezért levezetésképpen 2 ha-os intenzív almaültetvényén szeretne majd felfrisülni, vagy éppen egy kicsit elfáradni, ha már nem jár a szövetkezetbe dolgozni. Addig azonban sok víz lefolyik még a falu határában néhány évvel ezelőtt olyan nagy kalamajkát okozó Bakony-éren... **Nagy Z**